

Mantegniment da ruinas

Conservar il passà

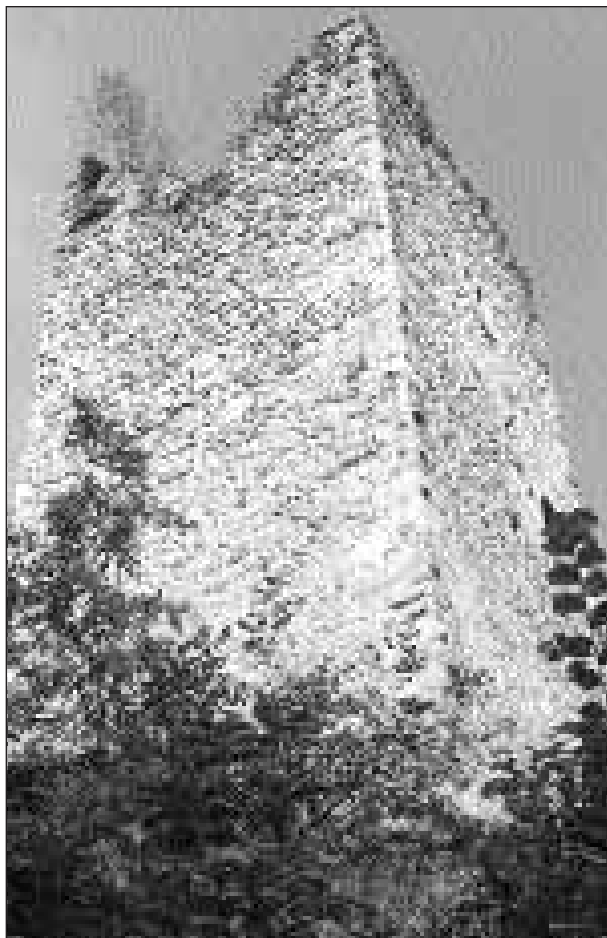
■ **(anr/fa) Il pli grond problem dal mantegniment da las ruinas grischunas è la finanziaziun. Ina part dals custs surpiglia il chantun ed ina las vischnancas.** En Grischun datti diversas ruinas da chastels e da turs. Quellas tiran anc endament il temp nua ch'il pievel aveva d'obedir a differents chastellans, ils quals eran savens detg gronds tirans. Quella giada avessan ils paur grischuns il pli gugent dà fieu e sbodà tut ils chastels. Ozindi vegnan apprezzadas questas restanzas da temps passads dad indigens e turists. Ils mirs crodan però plaunet ed adina dapli, sch'ins na fa nagut encunter...

Almain inventarisadas

Sco che *Diego Giovanoli* da l'uffizi da tgira da monuments grischuna declera è ina relativamain gronda part da las ruinas grischunas en possess privat, auras appartegnan a las vischnancas. «Tuttas èn en la medema situaziun, dad ina vart stuessan vegnir fatgas tshertas lavurs per segirar las miraglias, da l'autra vart è qua la dumonda co ch'ins finanzia scha questas lavurs.» Sco in emprim success menziuna'l il cudesch «Das Burgenbuch» dad Otto P. Clavadetscher e Werner Meyer, il qual è cumparà l'onn 1984: «En quel èn vegnids inventarisads tut ils chastels e las ruinas da chastels grischuns.» Il proxim pass va ad esser damai il mantegniment da quels edifizis u da quai ch'igl è anc avant maun dad els.

En tshertga da fauturs

Per cumanzar vegnan stgaffidas tshertas uniuns da purtaders, sco l'Uniun grischuna per chastels e ruinas, ma er uniuns

da vischanca sco per exempel quella da Vaz sut u da Haldenstein», explitgescha Giovanoli. In'autra pussaivladad èn tenor el las fundaziuns, «sco quella a Lavin che ha per mira da preservar las restanzas da Gonda». Quellas organisaziuns tshertgan alura sco ch'el di da survegnir da differents varts contribuziuns finanziales: Da la vischanca burgaisa, da societads d'electricità u d'organisaziuns regiunalas sco la

Pro Engiadina Bassa. «Il chantun e la confederaziun gidan er cun contribuziuns, surtut sch'i sa tracta da ruinas importantas sco quella da Tschantüff a Ramosch.» Qua s'ha nempe declarada pronta dacurt la possessura *Uorschla Müller-Vonmoos* da ceder la ruina ad ina fundaziun, la quala avess la lezia da mantegner pli bain pussaivel las restanzas dal chastè da Tschantüff.

Mantegnair il status quo

Suenter ch'ils commembers da questas fundaziuns han guardà tge ch'els vulan far concretamain e calculà ils custs sa mettan els normalmain en colliaziun cun la tgira da monuments. Archeologs da construcziun perscruteschan la miraglia ed il terrain areguard lur istorgia ed er lur stadi, e fan ina documentaziun. «Da quels custs surpiglia il chantun la gronda part», di Diego Giovanoli. Alura vegnan perscrutadas las miraglias cun la finamira da segirar las curunas dals mirs sco er il fundament. Plantinas ch'i creschan sisum las turs vegnan allontanadas e las curunas da la miraglia stabilisada per ch'i na possa penetrar pli nagin'aua. Tant l'aua che daventa glatsch sco er las ragischs fan ch'i dat sfessas en ils mirs e ch'els crodan pli spert en muschna. «Pitschnas reconstrucziuns datti mo per fixar la miraglia.»

«Vischnanca fitg generusa»

En in temp da scartas finanzas è il mantegniment da las ruinas da nos chantun dependent fermamain dal sustegn dals privats.

Ina da las ultimas ruinas che è vegnida segirada è il Casti Munt Sogn Gieri sper Vuorz. «La vischanca ha gè l'iniziativa ed ha prendì per mauns la chaussa l'onn 1996», quinta *Gieri Gabriel*, il president da la Fundaziun Casti Munt Sogn Gieri, la quala ha tshintg commembers. Sco ch'el di ha dat la vischanca in credit da 350 000 francs per il mantegniment da lur ruina. «Suenter che la confederaziun aveva declerà che la ruina saja da valita naziunala, avain nus scrit bleras chartas per ramassar ils daners necessaris.» Ch'els suttastettian directamain a la tgira da monuments grischuna e che quella tramettia trais, quatter giadas l'onn experts tar els «che controllan tge che nus avain fatg».